

ВИПУСК 18

Розділ перший

Педагогіка, філософія, психологія, соціологія, філологія

УДК 339.5.-057.21+613

Онищук Світлана Олександрівна

Одеський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті проаналізовано проблема формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців міжнародної торгівлі. Суттєві перетворення у сфері професійної діяльності зумовили підвищення вимог до підготовки конкурентоздатних й мобільних кадрів у системі освіти. Однією з ключових умов відтворення кваліфікованого і працездатного майбутнього фахівця міжнародної торгівлі є його залучення до оздоровчої діяльності засобами спортивно-масової роботи.

Ключові слова: студент, фізичне виховання, здоров'язбережувальна компетентність.

Підвищення вимог до майбутніх фахівців міжнародної торгівлі відповідно до світових стандартів орієнтує на неприривну освіту, мобільність, фізичну і інтелектуальну активність, витривалість, працездатність, що потребує міцного та гарного здоров'я студентів. Тому у нових соціально-економічних умовах розвитку держави і подальшого науково технічного прогресу потужним засобом забезпечення ринку праці здоровими трудовими ресурсами є підготовка фахівців із належним рівнем здоров'язбережувальної компетентності дослідження здійснено відповідно до основних положень відображених у Законі України «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки [11]. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки відбувається інтеграція культурологічного та компетентнісного підходів до підготовки фахівця. У зв'язку з цим у науковий обіг вводиться поняття компетентності здоров'язбереження як якості особистості, що охоплює знання про будову і функції організму людини, норми і правила гігієни, ціннісні орієнтації на здоровий спосіб життя, досвід здоров'язбережувальної діяльності. Обговорюються умови формування здоров'язбережувальної компетентності. Здоров'я стає педагогічною категорією, а його збереження у студентів – об'єктом педагогічного впливу. Відтак, соціальна значущість культури здоров'я студентської молоді актуалізує питання підготовки викладача до формування в студентів здоров'язбережувальної компетентності, організації відповідного середовища у ЗНЗ, оволодіння і застосування відповідних технологій.

Мета дослідження виявити особливості педагогічного процесу фізичного виховання студентів вищого навчального закладу на основі критеріїв, показників та рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців.

У статті розглядається проблема оптимізації фізичного виховання у вищих навчальних закладах та ведеться пошук на основі аналізу зарубіжного досвіду креативно-педагогічної освітньої моделі, яка передбачає гуманізацію предметно-змістових засад, соціокультурну інтеграцію, професійно-орієнтовану спрямованість, вибірковість щодо спортивної спеціалізації, інноваційну активність педагога та індивідуалізацію навчального процесу. Сучасні дослідження характеризуються активною розробкою моделей організації фізичного виховання

студентів (секційної, індивідуальної, професійно-орієнтованої, удосконалення традиційної тощо).

В основних завданнях Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344-2013 вказано на необхідність створення безпечного освітнього середовища, що забезпечить комплексний підхід до формування усіх складових здоров'я дітей та молоді. Тому актуальним сьогодні є питання створення і формування здоров'язбережувальної компетентності у вищому навчальному закладі в процесі спортивно-масової роботи (тому як дисципліна фізичного виховання винесена на самостійну роботу студентів з 2016 року), що забезпечить учасникам навчально-виховного процесу комфорт, задоволення основних потреб, збереження і зміцнення здоров'я.

У Європейській стратегії «Здоров'я і розвиток дітей і підлітків» (2005) конкретизовано теоретичні підходи й визначено основні пріоритети практичної діяльності зі сприяння здоров'ю дітей та молоді. Головна мета цієї стратегії – створення умов, які дають змогу студентській молоді повною мірою реалізувати свій потенціал у сфері здоров'я, а саме, надання молодим людям можливості жити в безпечному й доброзичливому середовищі, отримувати достовірну інформацію з питань здоров'я та фізичного розвитку, реалізувати програми навчання здоров'я, розвивати організаційні структури, що сприяють зміцненню здоров'я.

Нами були проаналізовані дослідження науковців, які займалися проблемами оцінки здоров'я, здорового способу життя, культури здоров'я, здоров'язбережувальної компетентності студентів, світоглядної культури., вираження критеріїв тощо; Башавець Н.А. [2], Галімов А.В. [5], Новиков А.М. [9], Лапаєнко С.В. [8]. На думку Н.А. Башавець, критерії сформованості здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців-економістів визначалися, виходячи з системного розуміння порушеної проблеми [2, с. 160]. У педагогіці під критеріями розуміють ознаки, за якими можна оцінити й порівняти педагогічні явища, процеси тощо. А. Галімов зазначає, що критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію визначають у конкретних показниках, для яких, своєю чергою, характерна низка ознак [5, с. 93]. На думку О. Новікова, критерії повинні задовольняти ряд ознак. Так, вони повинні бути об'єктивними (настільки, наскільки це можливо в педагогіці), дозволяти оцінювати досліджувану ознаку однозначно, адекватними, валідними, тобто оцінювати саме те, що дослідник хоче оцінити, нейтральними щодо досліджуваних явищ, а сукупність критеріїв повинна доволі повно охоплювати всі суттєві характеристики досліджуваного явища, процесу [9, с. 142]. За С. Лапаєнко критерії формування ціннісних орієнтацій молоді на здоровий спосіб життя: *когнітивний* (пізнавальний) його показники: поняття про здоров'я як цілісність (фізичне, психічне, духовне в їх взаємозалежності); наявність інтересу до вивчення питань здорового способу життя, потреба в поглибленні знань; *емоційно-мотиваційний*, його показники: здатність орієнтуватися на загальнолюдські духовні цінності; морально-етична та естетична мотивація дотримання правил здорового способу життя; стурбованість станом довкілля та рівнем захворюваності населення; *поведінково-діяльнісний*, його показники: уміння та навички здорового способу життя, правильної поведінки у природі; запобігання шкідливим звичкам або їх усунення [8, с. 18].

Перш ніж визначити критерії формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців, розглянемо характеристику цього поняття. «Критерій – це ознака, на підставі якої виробляється оцінка, судження» [4, с. 88-89], учений стверджує, що критерії «повинні бути розкриті через низьку показників, за якими можна було б судити про ступінь виразності цього критерію; критерії повинні відбивати динаміку виміру якості в часі й просторі; критерії повинні за можливістю охопити основні види фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів». Для діагностування сформованості компетентності використовують критерії. В енциклопедичних виданнях критерій (від грец. *kriterion* – «мірило оцінки») трактують як ознаку, на основі якої робиться оцінка, визначення чи класифікація, мірило для визначення, оцінки предмета чи явища [6, с. 149].

О. Ахвердова, В. Магін робили висновки про наявність культури здоров'я особистості, спираючись на такі критерії, як «когнітивний, мотиваційний, емоційний, комунікативно-діяльнісний та вольовий», та такі показники, як ціннісні орієнтації й особистісні якості [1, с. 6]. О. Шаповал пропонує визначити рівень сформованості світоглядної культури молоді на підставі показників пізнавального, оціно-ціннісного і діяльнісного критеріїв [10, с. 18].

Ми у своєму дослідженні використовуватиме лише визначений показник: рівень з основ профілактики захворювань, здоров'язбережувальної компетентності та оздоровчих заходів. Проаналізувавши роботи вищезазначених учених та враховуючи специфіку напряду дослідження, нами визначено такі критерії формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців: аксіологічно-спонукальний, знаннєвий, практико-оздоровчий. Визначаючи критерії та показники здоров'язбережувальної компетенції в майбутніх фахівців зазначимо, що під поняттям «критерії і показники якості навчальної діяльності» розуміють сукупність ознак, на основі яких складається оцінка умов, процесу і результату навчальної діяльності, що мають відповідати поставленим цілям. Під критерієм ми розглянемо мірило оцінки, судження, тобто вираження тієї чи іншої ознаки в розглядуваному процесі або явищі [6, с. 160].

Формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців оцінюється за допомогою аксіологічно-спонукального критерію, показниками якого є: обізнаність у проблемах здоров'язбереження; переконаність у необхідності саморозвитку та самовдосконалення власної культури здоров'язбережувальної компетентності; наявність інтересу до вивчення питань здоров'язбереження, потреба у поглибленні знань; усвідомлення ролі особистого способу життя в збереженні здоров'я; рівень знань з основ профілактики захворювань, здоров'язбережувальної компетентності та оздоровчих заходів.

В основі обґрунтування аксіологічно-спонукального критерію лежить твердження, що будь-яка діяльність людини викликана певними мотивами. Поняття “мотив” означає спонукування до діяльності, спонукальну причину дій, вчинків. Формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців розглядається як формування особистої мотиваційної налаштованості останніх на таку діяльність, у якій віддзеркалюються інтереси особистості, бажання використовувати інформаційні технології у професійній діяльності та вдосконалювати свої знання й уміння [3, с. 3-9].

Знаннєвий критерій відображає повноту й дієвість знань у процесі виконання різних видів професійної діяльності, рівень володіння знаннями змісту компетентності. Це знання з фізичного виховання та спорту, теоретичні знання з теорії та психології спілкування, знання етикету; знання засобів впливу на аудиторію та прийомів справляти враження, формувати імідж; знання засобів і прийомів установа, підтримки здоров'я та здорового способу життя для досягнення певної мети; адекватна орієнтація фахівця в собі, співрозмовниках, у ситуації професійного спілкування та конкретних комунікативно-професійних цілях, а також, що важливо, – це знання фізичної культури.

Наявність показників формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців міжнародної торгівлі дозволяє визначити рівні їхньої спрямованості до здоров'язбереження як: високий, задовільний і низький. До високого рівня формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх засобами спортивно-масової роботи віднесено тих студентів, в яких має спостерігатися високий рівень формування здоров'язбережувальної компетентності визначених ознак за аксіологічно-спонукального, знаннєвого та практико-оздоровчого критеріями, але можливо, що формування цих ознак, не менше ніж за половину, є сполученням показників на достатньому рівні. Високий рівень формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх засобами спортивно-масової роботи характеризується яскравим та сильним проявом зазначених ознак у продовж тривалого часу [2, с. 244].

До задовільного рівня формування здоров'язбережувальної компетентності в майбутніх фахівців засобами спортивно-масової роботи віднесено тих студентів, які мають стійкий інтерес і потребу в поглибленні знань стосовно здоров'язбереження; вміють самостійно

виконувати оздоровчі заходи; мають тверде переконання в необхідності саморозвитку і самовдосконалення власної культури здоров'я, усвідомлюють роль способу життя у профілактиці захворювань, постійно дотримуються здоров'язбережувальної поведінки в повсякденному житті. Вони адекватно оцінюють свій стан тривожності, реагують на вчинки довколишніх людей; здоров'я визначається ними найвищою цінністю, стратегічною життєвою метою, є світоглядною орієнтацією; вимогливо ставляться до збереження і зміцнення свого здоров'я, критично оцінюють вади своєї життєдіяльності, вміють організувати самостійну здоров'язбережувальну діяльність, орієнтуються в народних та сучасних методах здоров'язбереження. Студенти цього рівня працелюбні, відповідальні, принципові, самостійні, рішучі, наполегливі в досягненні мети; вміють корегувати своє самопочуття, фізично активні, методично правильно чергують розумові та фізичні навантаження з відпочинком. Вони відрізняються твердістю, почуттям реальності під час розв'язання проблем, адекватно поведуться у стресових ситуаціях, не бояться брати відповідальність за прийняття рішень, мають дружні стосунки з іншими людьми [2, с. 244-245].

Низький рівень означеної якості притаманний тим студентам, у яких відсутній інтерес в поглибленні знань стосовно здоров'язбереження, вони не відчувають потреби в самостійному виконанні оздоровчих заходів; не вважають необхідність розвивати і самоудосконалювати власну культуру здоров'я, не надають значення ролі і способу життя у профілактиці захворювань, практично не дотримуються здоров'язбережувальної поведінки в повсякденному житті. Вони не адекватно оцінюють свій стан тривожності, неправильно реагують на вчинки довколишніх людей; байдуже ставляться до збереження і зміцнення власного здоров'я, не вимогливо, не вміють оцінити вади своєї життєдіяльності, не докладають зусиль в організації самостійної здоров'язбережувальної діяльності, необізнані в питаннях народних і сучасних методів здоров'язбереження. Студенти цього рівня безініціативні, безвідповідальні, не виявляють самостійності, непринципові, не докладають зусиль задля досягнення мети; не вміють коригувати своє самопочуття, їхня фізично не активні, не вміють чергувати розумові та фізичні навантаження з відпочинком. Намагаються уникнути участі в розв'язанні проблем, у стресових ситуаціях залишаються осторонь, не беруть на себе відповідальності за прийняття рішень, стосунки з іншими людьми мають напружені [2, с. 246-247].

На основі здійсненого історико-педагогічного аналізу проблеми здоров'язбереження, а також узагальнення результатів наукових розвідок Башавець Н.А. [2], Вороніна Д.Є. [4], Галімов А.В. [5], Лапаєнко С.В. [8], Новиков А.М. [9], з'ясовано, що здоров'я і життя людини ще з прадавніх часів вважалися основною цінністю і метою будь-якого суспільства, критерієм його соціального стану. В історії розвитку знань про здоров'я та способи його збереження чітко простежуються дві цивілізаційні тенденції (західна та східна), які характеризуються оригінальною теоретичною основою та застосовуваними методами. Західна цивілізація відрізняється прагненням до досягнення безпосередньо-корисного результату через стимуляцію рухових якостей (сили, швидкості, витривалості), східна ж оздоровча філософія орієнтована на поліпшення загального стану організму, гармонізацію його з навколишнім середовищем.

Встановлено, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства проблема збереження здоров'я особистості набуває особливої значущості у зв'язку із різким погіршенням стану здоров'я молоді. Однією із ключових компетентностей людини, які мають бути обов'язково сформованими у кожній особистості для її повноцінної життєдіяльності й життєтворчості, визнається здоров'язбережувальна компетентність. Вона розглядається як основа буття людини, де основним є усвідомлення важливості здоров'я, здорового способу життя.

Література:

1. Ахвердова О.А. К исследованию феномена «культура здоров'я» в области профессионального физкультурного образования / О.А. Ахвердова, В.А. Магин // Теория и практика физической культуры. – 2002. – №9. – С. 6.
2. Башавець Н.А. Теоретичні основи формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців-економістів / Н.А. Башавець. – Одеса. – 417 с.
3. Беспалько В.П. О критериях качества подготовки специалистов / В.П. Беспалько // Вестник высшей школы. – 1988. – №1. – С. 3-9.

4. Воронін Д.С. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. – Херсон, 2006. – 225 с.
5. Галімов А.В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом / А.В. Галімов. – Хмельницький: Вид-во НАДСПУ, 2004. – 376 с.
6. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Изд.центр «МарТ», 2005. – 174 с.
7. Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності / З.Н. Курлянд. – Одеса, 1995. – 160 с.
8. Лапасенко С.В. Формування ціннісних орієнтацій старших підлітків на здоровий спосіб життя / С.В. Лапасенко. – К., 2000. – 18 с.
9. Новиков А.М. Методология научного исследования / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – М.: Либроком, 2010. – 280 с.
10. Шаповал О.А. Формування світоглядної культури старшокласників у процесі засвоєння знань про людину і суспільство: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О.А. Шаповал. – К., 2000. – 18 с.
11. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

УДК 100 + 153.35 + 158.1

Каранфилова Елена Владимировна

Кандидат философских наук

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Беличенко Ольга Игоревна

Одесская государственная академия строительства и архитектуры

ОСОБЕННОСТИ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Исследованы философские обоснования образовательных парадигм – основные проблемы, цели и задачи современного образования. Проанализирована проблема необходимости институционализации образования. Образование рассмотрено в качестве фундамента для осуществления человеком своих прав и важнейший фактор развития и усиления интеллектуального потенциала современного общества. Изучены возможности его развития, выяснения основных идей и ценностей. Предложены варианты преодоления кризиса образованной парадигмы.

Ключевые слова: институционализация, образование, философия образования.

В конце XX – начале XXI вв. исследователи начинают рассматривать образование как одну из важнейших сфер общественной жизни. Образование становится фундаментом для осуществления человеком своих прав и рассматривается как важнейший фактор развития и усиления интеллектуального потенциала нации, гарантирующего ее самостоятельность и конкурентоспособность на международной арене. Такое понимание образования находит свое отражение в различных отраслях современной гуманитаристики.

Актуальность исследования обусловлена необходимостью общества повышать уровень развития сферы образования, отвечающий вызовам современности. Ведь именно в этом состоит основное стратегическое условие развития современного общества. Качественное образование способствует формированию устойчивой политической культуры и конструктивному преодолению социальных противоречий, является одним из базовых условий создания и приумножения «человеческого капитала» как ключевого ресурса развития социума в условиях экономики, основанной на знаниях

В развитых странах мира национальная система образования рассматривается как важнейшая составляющая, предопределяющая процветание, безопасность и будущее страны, как стратегически важная сфера общественного бытия, как главный фактор развития и усиления интеллектуального потенциала нации, ее самостоятельности и международной конкурентоспособности в условиях глобализации. «Продолжающаяся глобализация, несущая в себе мощнейшие интегративные процессы, таит в себе как огромные преимущества, так и невиданные ранее опасности подавления национальных